

УДК 655.24:76

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗНАКІВ АЛФАВІТУ ТА ЇХ РОЗТАШУВАННЯ В СИСТЕМІ UNICODE

ІВАНЕНКО Тетяна¹, ГАБУЗЯН Едік²

¹ Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Україна

² State Academy of Fine Arts Armenia, Erevan

¹ ivanenkoster@gmail.com; ² armtype@gmail.com

Розглянуто проблему становлення форм графем українських знаків алфавіту та засобів їх реалізації у системі Unicode. Результати дослідження побудовані на прикладі історичних та сучасних шрифтових робіт професійних дизайнерів. Розпочато дискусію щодо рекомендацій із запровадження державної політики відносно шрифтової ідентифікації.

Ключові слова: дизайн, кирилиця, шрифт, графема, українська ідентифікація.

ВСТУП

Зміни культурного коду країни відбуваються різними шляхами, одним з яких є становлення абетки. Форми графем знаків будь-якого алфавіту в процесі його історичного розвитку значною мірою зазнавали певних змін. Основною причиною цього є розвиток технологій і оцінок естетичних цінностей. У ХХ столітті майже всі алфавіти, котрі мали в своїй основі кирилицю, підлягли русифікації. У результаті, за виключенням кількох літер, всі інші букви є точною копією сучасної російської кирилиці.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

В Україні питання кирилических знаків стає все гострішим — наприклад, підіймаються питання переходу на латинські знаки письма. Проте, повернення історичних форм деяких графем значною мірою сприятимуть виокремленню та наданню українському алфавіту певної ідентифікації, адже абетка для кожного народу насправді є культурною спадщиною і її необхідно зберігати та правильно розвивати. Також важливим є питання технічного характеру — впровадження українських знаків у шрифтову систему Unicode.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

За роки незалежності України галузь шрифтового дизайну недостатньо розвинулась, особливо в порівнянні з досвідом інших країн. Насправді, мало хто розуміє значення українських шрифтів. Можна стверджувати, що тільки за останні роки український шрифтовий дизайн

почав розвиватися належним чином. Роботи К. Ткачова, А. Шевченка, Д. Растворцева, В. Харика, Г. Заречнюка, Б. Гдаля та інших стають все більш помітними та відомими, ці автори створюють шрифти з українським характером, що виводить українське шрифтарство на новий, сучасний рівень та водночас зберігає культурний спадок.

Український алфавіт в тому вигляді, яким він є наразі, насправді не є кирилицею, це т. з. «*гражданка*», яка з'явилась завдяки примусовій реформі Петра I. Ці дії, на жаль, зупинили історичний розвиток, м'яке формування кирилиці. Тож, який вигляд мали б наші літери є питанням відкритим. Відомий каліграф В. Чебаник має давню ідею щодо змін до графіки української мови, розробивши акцидентні шрифти на основі історичних форм (рис. 1). Але акцидентні (display) шрифти не призначені для відтворення великого об'єму тексту, а отже, не зовсім підходять для сучасного книгодрукування.

Рис. 1. Зміни до графем букв українського алфавіту (Е Ж З К Н О Р У Ф Ц Ч Щ Я), запропоновані В. Чебаником

Сучасні шрифтарі в Україні та за її межами також активно розпочали вносити зміни до деяких графем українського алфавіту [1–4]. В їхніх роботах можна побачити мотиви шрифтової спадщини, особливо початку та першої половини ХХ століття. Українські художники, графіки того часу (наприклад, Г. Нарбут, Е. Козак, М. Бутович та інші) працювали над пошуком форм графем українського шрифту, спираючись в основному на першоджерела — кириличні рукописні та друковані книги. Дійсно, букви Н та З мають історичну форму, схожу на латинські N, Z, а літера Д більш трикутна тощо.

Наразі процес змін форм літер має безсистемний характер, адже повноцінна державна політика відносно шрифтового (візуального) коду країни відсутня. Проте, останнім часом вже з'явилась практика звернення держустанов до професійних дизайнерів. Так, Міністерство освіти і науки України отримало власну візуальну ідентифікацію, зокрема, логотип, шрифт та сайт, Міністерство культури (в минулому) також отримало новий логотип. Отже, спостерігається тенденція втілення шрифтової культури в українське суспільство вже на державному рівні. На нашу думку, необхідно дотриматися певних кроків.

По-перше, провести аналіз історичних форм українських літер з використанням методики, наприклад, В. Чебаника та фахівців з філології, дизайну, історії тощо й запровадити Державний стандарт графем усіх знаків української абетки. При цьому можливими відмінними від російської кирилиці розуміти такі базові знаки, як Гг Дд Зз Жж Лл Нн Уу Цц Шш Щщ к ю (рис. 2).

Рис. 2. Варіанти змін українських знаків

Цей етап є підготовчим, розтягнутим у часі, але він надважливий.

По-друге, звернутися до організації Unicode з проханням переглянути сучасну систему кодування кирилиці з врахуванням кодів та імен українських літер, встановлених стандартом.

По-третє, звернутися до відомих фірм з розробки таких програм шрифтових редакторів, як Fontlab, Glyphs тощо з проханням додати спеціальну кодову сторінку для української кирилиці.

В-четверте, створити драйвери клавіатури, що дозволять друкувати тексти українською мовою з урахуванням нової системи кодування Unicode з розкладками Phonetic і Typewriter.

Звичайно, весь цей процес необхідно проводити дуже обачно та поступово, це справа не одного року. Якщо швидко переінакшувати багато літер або чітко наслідувати історичні форми, які тільки починали розвиватися свого часу, то може виникнути небезпека поринути у архаїку, що потягне за собою певні проблеми та питання – траєкторії написання рядкових знаків, проблеми при друці тощо.

ВИСНОВКИ

Зміни графем нададуть українському алфавіту унікальності та самоідентичності, що дозволить виділити його серед інших кириличних, латинських та інших писемностей, збереже фонетику та співучість мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шрифти з українським характером. <https://telegraf.design/shrifti-z-ukrayinskim-harakterom/> (дата звернення: 24.11.2019)
2. Шрифти з українським характером. Офіційний сайт шрифтового сервісу <https://rentafont.com.ua/> (дата звернення: 13.12.2019)
3. Українські букви. <https://medialab.online/news/shryft/> (дата звернення: 04.10.2029)
4. Офіційний сайт Е. Габузяна <https://www.gheafonts.com> (дата звернення: 03.03.2020)

IVANENKO T., GHABUZYAN E.

PROBLEMS OF DETERMINATION OF MODERN UKRAINIAN ALPHABETIC SIGNS AND THEIR LOCATION IN THE UNICODE SYSTEM

The problem of formation of graph forms of Ukrainian alphabet characters and their means of realization in Unicode system is considered. The results of the study are based on the example of historical and modern font works by professional designers. Discussion has started regarding recommendations for implementing state policy on font identification.

Key words: design, Cyrillic, type, grapheme, Ukrainian identification.